

Θρησκευτικά & Λαογραφικά δρώμενα για εφορία και καλή σοδειά στα αμπέλια του Κοκκινοπλού Ολύμπου (Βασίλειος Καϊμακάμης, Αναπλ. καθηγητής ΤΕΦΑΑ-ΑΠΘ)

[/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Το αμπέλι, ο καρπός αυτού και το κρασί πέρασαν από τον αρχαίο ελληνικό κόσμο στον εκχριστιανισμένο Ελληνισμό ως ευλογημένα δώρα του θεού. Στον Κοκκινοπλό Ολύμπου, προπολεμικά λάμβαναν χώρα σε όλο τον κύκλο του χρόνου αρκετά θρησκευτικά και λαογραφικά δρώμενα, που είχαν σχέση με την εφορία, την καρποφορία, την καλή σοδειά του αμπελώνα, καθώς και την απόδοση τιμής στον προστάτη των αμπελιών Άγιο Τρύφωνα. Τα δρώμενα αυτά, από τα οποία κάποιες φορές δεν έλειπε το χιούμορ και η σκωπτική διάθεση λάμβαναν χώρα κυρίως στον αμπελώνα, στη μέση του οποίου υπήρξε ένα γραφικό εξωκλήσι, αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρα και στη Γέννηση της Θεοτόκου.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η έρευνα, η καταγραφή και να ανάδειξη των θρησκευτικών και λαογραφικών δρώμενων των Κοκκινοπλιτών, που είχαν σχέση με την εφορία, την καρποφορία και την καλή σοδειά του αμπελώνα. Λέξεις κλειδιά: Μεταμόρφωση, εξωκλήσι, γιορτή, σταφύλι, αμπελώνας, καρποφορία, δρώμενα.

Μέθοδος, Πηγές

Είναι μια ιστορική - λαογραφική έρευνα πεδίου αναζήτησης - Ιστορική, περιγραφική και επεξηγηματική μελέτη. Για την καταγραφή και ανάδειξη του παρόντος θέματος η έρευνα στηρίζεται κυρίως:

- σε πρωτογενείς, αλλά και δευτερογενείς γραπτές πηγές
- σε προφορικές μαρτυρίες υπερήλικων Κοκκινοπλιτών
- στις μακροχρόνιες προσωπικές εμπειρίες του ίδιου του συγγραφέα.

Η άμπελος στον αρχαίο και στον ορθόδοξο ελληνικό κόσμο

Είναι γνωστό ότι στον αρχαιοελληνικό πολιτισμό κυρίαρχος θεός της βλάστησης και ιδιαίτερα της αμπέλου και του κρασιού ήταν ο θεός Διόνυσος, προς τιμή του οποίου λάμβαναν χώρα πολλές γιορτές, όπως τα Λήναια, τα «Διονυσιακά Όργια», τα Ανθεστήρια, τα Μικρά και Μεγάλα Διονύσια κτλ. .

Ο Αριστοτέλης επισημαίνει ότι αρκετά χρόνια πριν από αυτόν υπήρχε η συνήθεια να πραγματοποιούνται συγκεντρώσεις και θυσίες μετά την περίοδο της συγκομιδής. Όπως ισχυρίζεται ο φιλόσοφος αυτή η εποχή ήταν η καταλληλότερη,

διότι υπήρχε ελεύθερος χρόνος .

Το αμπέλι, ο καρπός αυτού και το κρασί πέρασαν στον χριστιανικό κόσμο ως ευλογημένα δώρα του θεού, αλλά απαλλαγμένα από τα αρχαία παγανιστικά στοιχεία.

Ο Χριστιανισμός αντικατέστησε το Διόνυσο και αρκετούς άλλους αρχαίους θεούς και θεότητες με Αγίους, όπως ο Άγιος Τρύφων. Παράλληλα κάποια από τα αρχαία θρησκευτικά και λαογραφικά δρώμενα διατηρήθηκαν, κάποια άλλα καταργήθηκαν και αρκετά τροποποιήθηκαν και προσαρμόστηκαν στη νέα θρησκεία και στη συνέχεια στην ορθόδοξη ελληνική παράδοση.

Ο Χριστός ως Άμπελος στη χριστιανική εικονογραφία. «Εγώ ειμί η άμπελος η αληθινή.....» (Ιωάν., ΝΑ26, 15, 10).

Πέρα από όλα αυτά, η άμπελος, όσο και ο καρπός αυτής σημάδεψαν τη χριστιανική πίστη, αφού ο ίδιος ο Χριστός παρομοιάζεται με την άμπελο: «Εγώ είμι η άμπελος η αληθινή και ο Πατήρ μου ο γεωργός έστιν...» , ενώ οι πιστοί παρομοιάζονται με τα κλήματα της αμπέλου .

Επίσης το κρασί (οίνος), θρησκευοιολογικά εξεταζόμενο, θεωρείται ισοδύναμο και ισότιμο προς το αίμα των ανθρώπων και των ζώων. Γι' αυτό, κατά την λατρεία, συχνά αντικαθίσταται το αίμα με το κρασί, αφού πρόκειται για την «αναίμακτον θυσίαν» . Ακόμη και στην παλαιά διαθήκη έμμεσα συνιστάται το κρασί, αφού ο ψαλμός αναφέρει ότι «οίνος ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου...» .

Αλλά και ο Απόστολος Παύλος, στην επιστολή του προς τον Τιμόθεον σημειώνει

και του συνιστά : «... οίνω ολίγω χρω δια τον στόμαχόν σου και δια τας πυκνάς σου ασθενείας...».

Σύμφωνα με το Βολανάκη, κατά τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή εποχή (7ος-18ος αιώνας μ.Χ.) το θέμα της αμπέλου απαντά σε διάφορες μορφές, σε τοιχογραφίες, τέμπλα, εικόνες, χειρόγραφα, άμφια, ιερά καλύμματα, εκκλησιαστικά σκεύη, είδη μικροτεχνίας κλπ. .

Σε ορισμένες εικόνες ο Χριστός απεικονίζεται ως «Άμπελος», ενώ σε άλλες η Θεοτόκος ως «Η Ρίζα του Ιεσσαί», «Άμπελος» κλπ. Μάλιστα ιδιαίτερα στην Κρήτη πολλοί ναοί, μονές, εικόνες και οικισμοί έχουν πάρει το όνομά τους από την άμπελο και τα παράγωγά της.

(συνεχίζεται)

[1] GR. REL. NILSON, 315-329, ΑΡΙΣΤΟΦ. Αχαρνές, 245-285, ΠΛΑΤΩΝ, Νόμοι, 1637 α./ L.B., LAWLER, The Maenads. A contribution to the study of the Dance in Ancient Greece: Memories of the American Academy in Rome 6 1972: 69 κ.ε.

[2] ΑΡΙΣΤΟΤ., Ηθικά Νικομάχεια VII, 1160α.

[3] ΙΩΑΝ. 15,1.

[4] ΙΩΑΝ. 15, 5.

[5] Ι. ΒΟΛΑΝΑΚΗΣ, «Η Άμπελος στα χριστιανικά μνημεία της Κρήτης». (<http://www.kairatos.com.gr/afieromata/ampelos.htm>).

[6] ΨΑΛΜΟΣ, 103 104, 15.

[7] Α' ΤΙΜΟΘ. 5,23.

[8] ΒΟΛΑΝΑΚΗΣ,, ο.π.